

Світлана Підпригора

АРТБУК У ПРОСТОРИ ЛІТЕРАТУРИ: ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ

У статті досліджуються художні особливості артбуку. Зокрема здійснена спроба розмежування понять «книга художника» та «артбук». Так, «книга художника» пов'язується із мистецтвознавчою сферою, оскільки є витвором мистецтва, де книга стає формою, а буква, слово, текст – вербально-пластичним знаком. Артбук розглядається із літературознавчих позицій як синкретичний жанр експериментальної прози, в якому збережена гармонійна взаємодія слова та візуального образу.

Ключові слова: інтермедіальність, «книга художника», артбук, мультимодальність, експериментальна проза.

Поступова тотальна візуалізація щоденного життя людини ХХ та початку ХХІ століття знаходить відображення в мистецькій сфері, зокрема в мистецтві слова – літературі. Вербальний текст активно наповнюється візуальними образами, що взаємодіють, змінюють і навіть замінюють його, породжуючи візуальний (графічний) наратив. Інтермедіальність, як мистецький синтез в літературі, набуває своєрідних, гібридних форм, що потрапляють до поля наукових зацікавлень літературознавців. Якщо раніше мова йшла про передачу вербальними засобами специфічних рис інших видів мистецтв, то зараз більше йдеться про взаємодоповнення. Так, І. Раєвські серед інтермедіальних зв'язків вирізняє медіакомбінації, що передбачає рівноправну взаємодію тексту й малюнку, тексту й музики в одному творі задля створення смислової єдності. З такої точки зору, медіакомбінаціями є комікс, графічний роман й такий жанр, як артбук, котрий формується на межі «образотворчого мистецтва і літератури» [3]. З огляду на те, що українські письменники, намагаючись зробити друковану продукцію конкурентоспроможною в умовах інформаційного суспільства, звертаються до синтезу мистецтв («Вільхова кров» М. Бабак, «Underwor(l)d» Ю. Іздрик, «Мороки» О. Михед), розгляд художніх особливостей артбуку є доцільним та актуальним.

До того ж варто зауважити, що осмислення артбуку пов'язане із мистецьким явищем «книги художника». Така книга, видозмінена вже не письменником, а художником, є витвором актуального мистецтва, де слово, текст стає вербально-пластичним знаком, а інтермедіальний зв'язок формується із домінуванням візуального ряду. Книга перетворюється на об'єкт, а її форма стає носієм естетичного повідомлення, мистецького самовиразу. Складність розмежування понять полягає в тому, що серед інших визначень «книги художника» (авторська книга, рукотвірна, самодільна, експериментальна, «попутна», унікальна, раритетна, штучна, експозиційна, видозмінена, «антикнига», арткнига, мистецька книга, книга-об'єкт; фр. *livre d'artiste*, англ. *artist's book*, *book art*, *book work*, *book object*) зустрічається й «артбук». Деякі дослідники (наприклад, М. Погарський) намагаються довести недоречність ототожнення цих понять. Однак підставою їх розмежування виступають не рівноправні стосунки тексту та малюнку (фотографії, графічного зображення) в артбуці, а співвіднесення артбуку із жанром мистецького альбому. Отож, проблема визначення жанру артбуку потребує опрацювання в літературознавчому ракурсі як така, що представляє продуктивний синтез образотворчого мистецтва із мистецтвом слова.

Мета статті – дослідити художні ознаки артбуку як специфічного експериментального явища не лише сучасного мистецького процесу, а й літературного. Мета передбачає виконання ряду завдань: простежити історію розвитку жанру «книги художника», визначити домінуючі принципи творення, окреслити напрями формування жанрових різновидів; встановити та обґрунтувати доцільність розмежування понять «книга художника» та «артбук», зокрема через акцентування на вагомій ролі тексту в останньому.

У дослідженні теоретико-методологічною основою є праці зарубіжних та українських вчених, присвячені вивченню особливостей творення, функціонування, естетичного сприйняття «книги художника» / артбуку (Г. Бобілевич, С. Бодман, Дж. Дракер, Т. Злобіна, Г. Листвак, М. Погарський, К. Сміт, А. Чудецька). Так як йдеться про синтез мистецтв в

одному творі, звертаємо увагу на наукові розвідки з проблем інтермедіальності та мультимодальності (А. Гібонс, С. Маценка, А. Покулевська, І. Раєвські). Формування художнього твору як різнокодової системи розглядається в аспекті семіотичних досліджень (У. Еко, Ю. Лотман).

Митці брали активну участь у створенні книг та їх публікації упродовж століть, згадаймо середньовічні книги, де ілюстрація ставала унікальним витвором мистецтва та доповнювала текст. Раннім попередником художньо-оформленої книги вважають збірку «Пісні невинності» Вільяма Блейка (1757-1827). Тут інтеграція тексту, образу й форми відкрила нові горизонти творення та сприйняття художнього полотна, що потім активно розвивалися на початку ХХ століття в середовищі авангардистів.

У художній системі авангардизму книга, як матеріальний об'єкт, стає художнім засобом авторського самовиразу, виникає її розуміння як єдиного цілого, у якому поєднується текст та ілюстрація, вербальне та візуальне, створюється синтез всіх елементів. Сучасник футуристичних видань, критик С. Худаков підкреслював, що «тепер живописне мистецтво починає більше стикатися з мистецтвом літературним. Ілюстрація починає грати видатну роль, і навіть виникає якась залежність мистецтва літератури від мистецтва живописного». [7, с. 14]. У художніх творах італійських (Т. Марінетті), російських (Д. Бурлюк, В. Каменський, В. Хлебніков та ін.), українських футуристів (М. Семенко, А. Чужий) зображення стає невід'ємним від тексту, його не можна вилучити з твору без втрати естетичної та смислової цілісності, оскільки «розвиток літературної теми чи образу йде в синхронному супроводі своєрідного емоційного графічного акомпанементу» [7, с. 130].

Окрім насичення творів візуальними образами футуристи ще зверталися до поліграфічного експерименту, породжуючи «шедеври видавничої справи». Оформлення видань підпорядковувалося цілісності просторової динаміки всіх елементів (обкладинка, титул, сторінка, шрифт), наприклад, збірник «залізобетонних» поем «Танго з коровами» В. Каменського, журнал українських футуристів «Семафор у майбутнє». Фактично, заклики М. Семенка до «фактурності» мови, винайдення нових способів «матеріалізації поезії», його поезомалярство, використання принципів, що походять із образотворчого мистецтва й музики, виводили літературу за межі семантичного рівня. «У тексті, – зазначає О. Ільницький, – не лише вбачали знак. Текст набував у футуристів певних властивостей матеріальної речі, що надавало їхнім творам нової онтології. Одиниця значення не зводилася до окремого слова: до уваги брали також сторінку і рядок, так само, як розмір і розташування тексту. Футуристи доклали чимало зусиль, аби повернути увагу до власне технології письма та друку. Відтак графічне оформлення стало невід'ємним елементом багатьох творів» [14, с. 354], а в творах використовувалися образотворчі принципи кубізму (динамізм побудови, пластичність, взаємопроникність предметів) та супрематизму. Футуристи прагнули порушити автоматизм сприйняття, повернути слову й образу втрачену чистоту й безпосередність, звернути читача до інтелектуальних зусиль, емоційного напруження.

Експерименти митців із книгою знайшли продовження в художній практиці дадаїстів, сюрреалістів, конструктивістів, представників концептуального мистецтва, міжнародного мистецького руху «Флюксус» в 1950-60-х рр. [17], сприяли формуванню в кінці ХХ століття жанру «книги художника», що має багато різновидів й характеризується термінологічною невизначеністю.

Поняття «книга художника» походить від французького («livre d'artiste») та англійського («artist's book») відповідників. Феномен «livre d'artiste» пов'язують із видавничими експериментами Абраама Воллара, що спеціалізувався на колекційних виданнях, ілюстрування яких здійснювали відомі художники (Арп, Мірро, Пікасо, Матис та ін.). Формування жанру «artist's book» припадає на 1960-1970-ті рр., тоді ж і починається його наукова рецепція. М. Погарський виникнення поняття пов'язує зі першою виставкою, де в експозиції були представлені книги художників – «The Artist's & The Book» (Музей образотворчого мистецтва, Бостон, 1961) [11, с. 382]. Стефан Кліма в критичному огляді літератури називає виставку, організовану в Коледжі мистецтва та дизайну імені Мура

(Філадельфія, 1973), у каталозі якої вперше було вжито термін «artist's book» [24]. Відома дослідниця Джоана Драккер з цього приводу зазначає: «У другій половині ХХ століття художники почали використовувати книгу в якості первинного, основного аспекту своєї діяльності. Без підключення книжного контенту чи форми сучасне мистецтво вже просто не мислиться» [22, с. 71].

Саме в 1970-х рр. організовуються центри мистецтва книги, бібліотеки та мистецькі музеї формують рубрики, присвячені «книзі художника», засновуються колекції, відбуваються численні виставки в Європі та Америці, з'являються видавництва, що беруться за виготовлення таких книг (німецьке «Revolver», швейцарське «JRP Ringier», англійське «Phaidon», американські «D.A.P.» (Distributed Art Publishers), «Granary books», «Visual edition»). Розробляються механізми каталогізації та класифікація «книг художника», зокрема Бібліотека Конгресу в 1980-тих рр. вводить до каталогу термін «книга художника» [17], а зараз перелік мистецьких книг наявний в електронних каталогах ряду європейських та американських бібліотек. Цікавий мистецький феномен (artist's book) досліджують Галина Бобілевич [19], Джоанна Дракер [22], Сара Бодман [20], Ріва Кастлман [21], Кейт Сміт [26; 27], Барбара Таненбаум [28].

Ситуація із створенням та вивченням «книги художника» на пострадянському просторі дещо інша. Мистецькі основи «книги художника» формуються в 1970-1980-х рр. Виставка «Авангард і традиції російської друкованої графіки» (1990, Ленінград) заявила про існування цього жанру в тогочасній Росії. «Книга художника» тут скоріше позиціонується як самодільна (рукодільна) книга, повністю намальована або склеєна, з використання паперу ручного лиття і, загалом, – унікальна. Серед дослідників «книги художника» відомі імена Михайла Погарського [11], котрий спробував подати історію її створення та систематизувати різновиди, та Анни Чудецької [14].

Певне зацікавлення жанром в Україні відбувається в 1990-х рр. Однак лише з 2000-х рр. починається активне ознайомлення із даним явищем української читацької / глядацької аудиторії. Популяризації жанру сприяють виставки (виставка П. Макова «Авторські книжки, мапи, мініатюри», 2007; «Книжковий обід 07/08», 2008; «Арткнига», 2010, 2011; «Книга – головна страва», 2013,) мистецькі проекти («Ukrainian Design: the Very Best», 2015, 2016, 2017), видавництва. Так, видавництво «Артбук» спеціалізується на виданні мистецької продукції, зокрема тут були видрукувані деякі книги художника Павла Макова. У «Видавництві старого Лева» заснована серія «Альбоми та артбуки», у межах якої 2016 р. вийшла друком книга «Скриня. Речі сила» (автори – Ярина Винницька, Юлія Табенська, Дмитро Осипов). Це спроба візуалізувати та опредметнити речі важливі для усвідомлення українцями своєї неповторності, тяглості між поколіннями. Сайт, організований завдяки проекту «Rutabook» (<http://rutabook.tumblr.com/>), успішно пропагує створення одиничного авторського твору, що сприймається «багатогранно, як світ». «Береш такий естапм, в якому втілилася творчість, – зазначають засновники сайту, – а сторінки, здається, ще до сих пір беруть тепло рук автора» [12] – тобто йдеться про інтимність, близькість автора й читача, яку можуть дати саморобні арткниги. Мистецький сайт «Читомо» опублікував ряд статей та інтерв'ю, що мають ознайомити українське суспільство із особливостями сприйняття та розуміння таких книг.

В Україні наукові розвідки з цього питання є малокількісними та спорадичними, щоправда останнім часом науковий інтерес до української «книги художника» зростає (Анастасія Денисенко [1], Тамара Злобіна [3], Алевтина Кахідзе, Катерина Загорська [6]). Цікавою є кандидатська дисертація Галини Листвак, що розглядає книгу художника в аспекті видавничого втілення [11]. Вона ж, до прикладу, звертає увагу на літературно-художні експерименти Ю. Іздрика в книзі «Underwor(l)d», ставлячи її в контекст українських книг, що мають незвичні підходи до компонування простору сторінки чи нетрадиційні матеріали («Фемінізм is ...» Т. Злобіна, О. Міроседіна; «Кишенькові речі»/ авт. тексту К. Галицька, худ. А. Русакова; «Рукавичка: українська народна казка» / ідея, макет та граф. опрацювання Р. Романишин, А. Лесів) [10].

Як зарубіжні, так і українські вчені спостерігають, що поняття «книга художника» важко й навіть неможливо чітко окреслити, оскільки саме явище є багатогранне, нестійке, постійно змінне та варіативне. Про це свідчить й неузгодженість у написанні терміна – у колі зарубіжних дослідників ведуться дискусії стосовно вживання апострофа (зустрічаємо *artist book*, *artist' book*, *artist's book*), у наукових розвідках українських вчених дефініція подається в лапках або ж без них. Різні фахівці характеризують термін із наперед визначених позицій: наприклад, до уваги береться мистецтвознавчий вимір, образотворчий чи книговидавничий. Джоанна Дракер, позиціонуючи «книгу художника» як різновид мистецтва, пояснює: «книги художників набувають будь-яких форм, залучають всі можливі способи виготовлення книг, всі можливі «ізми» актуального мистецтва і літератури, ... будь-яку форму, будь-яку міру ефемерності або архівної довговічності» [цит. за. 18]. Про статус «книги художника» як самостійного виду мистецтва веде мову польська дослідниця Гражина Бобілевич, визнаючи таку книгу результатом експериментування художників: «Художники-експериментатори видозмінюють та перетворюють книгу на об'єкт мистецтва, перемішуючи слова, зображення і предмети у єдиному образі» [19, с. 42]. Тобто книга набуває статусу арт-об'єкта, що, насамперед, передбачає візуальну взаємодію та активізацію різних емоційних реакцій у реципієнта. Такий арт-об'єкт має примусити замислитися, дати змогу подивитися на зображуваний об'єкт під новим кутом зору. Про необхідність використання підходів і критеріїв, що застосовуються до витвору візуального мистецтва, під час дослідження «книги художника» говорить Барбара Таненбаум [28]. «Книгу художника» як мистецький витвір розуміє й Єлена Григорянц: «Книга художника – це завжди закінчений образ, в основі якого лежить єдність всіх використаних художником графічних елементів ... Художник з допомогою всіх доступних йому засобів, починаючи із всього різноманіття шрифтів, вибору художньої техніки для ілюстрацій і елементів оформлення, техніки друку, і закінчуючи вибором паперу, створює закінчений образ, образ тексту чи образ-текст». [11, с. 26]. Анна Чудецька, аналізуючи роботи художників Л. Рубинштейна та Д. Пирогова, наголошує на приналежності «книг художника» до образотворчого мистецтва, підкреслюючи, що вербалізація не робить твір літературним. Оскільки варто враховувати, що «концептуальна творчість безпосередньо пов'язана з текстом і постійно обіграє роль тексту в культурі» [14]. З точки зору книговидавничої справи розглядає «книгу художника» Галина Листвак, пропонуючи в своєму дослідженні, називати «книгою художника» «унікальне комплексне видання, створене митцем (чи за його участі), що пройшло всі/деякі етапи редакційно-видавничого опрацювання, є новаторським з точки зору книжкового мистецтва і має також художнє, пізнавальне, освітнє або інше значення» [8, с. 20].

Як бачимо, дефініція «книга художника» перебуває в стані формування. Видається, що стійкою ознакою «книги художника» є варіативність та відкритість до художнього експериментування.

Отже, «книга художника» – 1) витвір актуального образотворчого мистецтва; 2) самостійний вид мистецтва, де книжна форма виступає основним засобом самовираження. Автор (автори) мають сприймати книгу цілісно, а текст (за наявності) зчаста виступає лише частиною комплексного повідомлення, котре може творитися з використанням, поряд з домінуючими візуальними відчуттями, ще тактильних, слухових, смакових та нюхових. Буква, слово, текст у книзі художника стають художніми засобами, перетворюючись в образ-текст / слово / букву. Книга художника – це «книга для очей» (Є. Григорянц), вона промовляє метафорами, звертаючись до колективної пам'яті людства, послуговуючись міфами, архетипами, первісними ментальними утвореннями, фундаментальними моделями й древніми легендами про світ [11, с. 7]. Серед важливих принципів творення книги художника: її цілісність як єдиного організму, де жоден елемент (текст, ілюстрація) не є самодостатнім; пластичність звучання книги, де художник визначає не тільки зовнішні і внутрішні елементи оформлення, але й формат видання, принципи подання тексту (якщо він є), характер набору й шрифту, декоративну насиченість сторінки, тобто повністю весь дизайн; відсутність обмежень у створенні «книги художника» [5]. Книга художника завжди

відрита до художнього експериментування, що сприяє появі чисельних її різновидів, котрі обігрують традиційну форму книги або ж трансформують її. Останній різновид передбачає вихід за межі власне книги та появу книг-об'єктів, книг-перформансів, книг-трансформерів, мейл-арт книг, книг ленд-арт, реді-мейд, media-арт.

Упадає в очі, що серед мистецьких книг є й такі, що не полишають сфери літератури, незважаючи на наявність візуальної складової. У цих книгах органічно поєднуються різні семіотичні коди, що дає підстави розглядати їх в контексті експериментальної літератури. Ці книги й потребують ретельного опрацювання з боку не лише мистецтвознавчого, а й літературознавчого. Цікавою з цього приводу є наукова монографія Алісон Гібонс [13], де твори аналізуються з позиції семіотики та когнітивної поетики. Співіснування різних семіотичних систем розглядається дослідницею як мультимодальність, а твори, що мають такі характеристики («House of Leaves» М. Данилевського, «VAS: An Opera in Flatland» С. Томасула та С. Фарела, «Extremely Loud and Incredibly Close» Дж. С. Фоеера, «Woman's World» Гр. Ровла), відносяться до експериментальної прози. А. Гібонс наполягає, що візуальні, вербальні, соматосенсорні фактори взаємодіють, продукуючи текстуальне значення. Гібонс не вживає терміну «книга художника» чи «мистецька книга», однак наголошує на незвичності типографського оформлення, грі шрифтами, кольором, графічним оздобленням книг.

На наш погляд, слід розрізняти «книги художника», що відносяться до сфери образотворчого мистецтва, та книги, що належать до простору літератури. Доречним видається застосування поняття «артбук» до книг, що представляють синкретичний літературний жанр, де присутній рівноправний взаємозв'язок тексту та образу. Також можна вживати поняття «артбук» й на означення різновиду «книги художника», коли зберігається форма книги, а візуальний ряд домінує.

Художник та мистецтвознавець М. Погарський у інтерв'ю сайту «Читомо» наполягає на тому, що «арт-книга» – це альбом з мистецтва [11, с. 15]. Так, справді артбуком або графічним (мистецьким) альбомом називають книгу, в якій під однією обкладинкою згруповані малюнки, ілюстрації, художні фотографії одного митця чи групи митців, котрі об'єднуються в один напрям за хронологічним принципом, стильовим уподобаннями тощо (наприклад, «Чорно-біла фотографія. Олександр Чекмьонов», 2008). Артбук стає своєрідним каталогом робіт орієнтованим на фахівців. Подібне визначення артбуку зустрічаємо в англійському словнику: «артбук – книга з репродукціями творів мистецтва» [15]. У Оксфордському словнику поняття артбук (artbook) уже розширене та співвідносне із характеристикою, що застосовується до «книги художника» (artist'sbook): «книга, що пов'язана із мистецтвом» [16].

Часом поняття «артбук» перехрещується із визначенням «фотороман», коли йдеться про використання кадрів із фільму / мультфільму під час їх переведення у книжковий формат часто великого розміру. Розповсюдження такого різновиду артбуку має на меті пояснити ідею фільму, історію створення, його концепцію та мистецьку стратегію. На відмінну від фотороману візуальний ряд тут домінує. Артбук такого плану наповнений ілюстраціями, кадрами фотографій із знімального майданчика (у цьому подібний до мистецького альбому), містить інтерв'ю із відомими режисерами, сценаристами тощо, котрі працювали над створенням фільму (наприклад, «Валеріан і місто тисячі планет» Марка Солсбері [13]). Про переповідання історії тут не йдеться, оскільки передбачається, що читачі знайомляться з арткнигою після перегляду фільму.

Напевно, що варто розрізняти поняття «мистецький альбом», «мистецький каталог» та «артбук». Мистецький альбом залишається альбомом (як об'єднане за темою видання або збірка репродукцій картин, малюнків, фотографій та ін., опрацьованих або вміщених разом [1]), та не передбачає яскравого (експериментального) індивідуального самовираження, що властиво артбуку.

У світлі сказаного **артбук** – це 1) те ж саме що й «книга художника»; 2) різновид «книги художника», витвір мистецтва, де зберігається форма книги, однак домінує візуальна

складова, а буква, слово, текст перетворюється на образ; 3) те ж саме, що й мистецький альбом.

Наразі спробуємо дати визначення артбуку як літературного жанру. Отже, **артбук** – літературно-художнє видання, що зберігає форму традиційної книги або ж незначно видозмінює її конструкцію; представляє синкретичний жанр експериментальної прози, у котрому актуалізується інтермедіальний зв'язок між вербальними та візуальними компонентами у формі медіакомбінацій, а мультимодальність стає ключовою ознакою, що дозволяє поєднувати специфіку книги для читання та «книги для очей». Якщо текст, у звичному розумінні, може існувати в безлічі різних форматів без зміни основного значення, то в артбукці важить все : шрифт, інтервал, розмір, якість паперу і под. – зміна чи вилучення одного елементу трансформує / руйнує всю концепцію книги. В артбукці можуть використовуватися додаткові конструктивні елементи, більшість із яких типові для книжки-іграшки: футляри, закладки, наклейки, вставки, витинанки, рухомі деталі тощо. Артбук зчаста створюється кількома авторами або ж є результатом співпраці письменника та художника, також може бути написаний та оформлений людиною, яка сполучає в собі хист майстра слова та живописця, дизайнера, редактора, як, скажімо, Ю. Іздрик. Якраз експериментальні спроби футуристів, їх візуальна проза та поезія й уявляється наближеною до жанру артбуку.

Зазначимо, що дана спроба окреслення жанру артбуку є не настільки чіткою як того потребує, наприклад, укладання словникової статті. Однак й сам жанр є нестабільним, динамічним, варіативним, позбавленим чітких вимог та меж, відкритим до різноманітних експериментів.

Як бачимо, у сучасному літературному процесі з'являються друковані книги, осмислення сенсу яких видається неможливим без врахування візуальної складової, що актуалізує виникнення нових літературних жанрів, зокрема артбуку. Вагома роль тексту в артбукці, збереження гармонійної взаємодії слова та образу виступає його ключовою відмінністю від «книги художника».

Серед подальших перспектив дослідження – аналіз жанрово-стильових особливостей українських артбуків, зокрема таких книг, як «Вільхова кров» М. Бабака, «Underwor(l)d» Ю. Іздрика, «Мороки» О. Михеда.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альбом. Значення слова // Словотвір. URL: <https://slovotvir.org.ua/words/albom> (дата звернення: 13.12.2017)
2. Денисенко А. У наступні роки я планую додати більше натурального і живого : інтерв'ю з художницею Юлією Табенською // Читомо. Культурно-видавничий проєкт. URL: <http://www.chytomo.com/interview/u-nastupni-proekty-ya-planuyu-dodaty-bilshe-naturalnoho-i-zhyvoho> (дата звернення: 13.12.2017)
3. Злобіна Т. У кожну року по артбуку // ЛітАкцент: світ сучасної літератури. URL: <http://litakcent.com/2010/05/14/u-kozhnu-ruku-po-artbuku/> (дата звернення: 13.12.2017)
4. Ільницький О. Український футуризм (1914-1930). Львів: Літопис, 2003. 456 с.
5. Книга художника // 1377. Блог об издательском деле. URL: <http://editors-1377.blogspot.com/2011/11/artists-book.html> (дата звернення: 13.12.2017)
6. Книжковий обід 07/08. – Book Lunch 07/08 : [кат. виставки] // Інститут духовних цінностей; Центр сучасного мистецтва при НаУКМА. Київ, 2008. 52 с.
7. Ковтун Е. Ф. Русская футуристическая книга. Москва: Книга, 1989. 248 с.
8. Листвак Г. Б. «Книга художника» як потенційний видавничий продукт // Наук. записки. 2010. № 2. С. 20-26.
9. Листвак Г. Б. «Книга художника»: проблеми видавничого втілення: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.05. Київ. 2013. 20 с.
10. Листвак Г. Б. Риси «книги художника» в сучасних українських виданнях // Поліграфія і вид. справа. 2011. № 4. С. 39-44.
11. Погарский М. Книга художника [+]: идеология, философия, структура, классификация, технология, параллели, пересечения, история. Москва: ММХV, 2015. 416 с.
12. Проект RUTABOOK. URL: <http://rutabook.tumblr.com/> (дата звернення: 13.12.2017)
13. Солсбери М. Валериан и город тысячи планет. Москва: Экмо, 2017. 192 с.
14. Чудецкая А. Современная книга художника. // Группа «Дирижабль». URL: <http://www.dirizhabl.sandy.ru/artistbook/nn98/text1.html> (дата звернення: 13.12.2017)
15. Art book // Dictionary.com's 21st Century Lexicon. URL: <http://www.dictionary.com/browse/art-book> (дата звернення: 13.12.2017)

16. Artbook // Oxford Living Dictionary. – URL: https://en.oxforddictionaries.com/definition/art_book (дата звернення: 13.12.2017)
17. Artist's book // Wikipedia. Free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Artist%27s_book (дата звернення: 13.12.2017)
18. Artists' Books Index // The University of Louisville Digital Collections. URL: <http://digital.library.louisville.edu/cdm/description/collection/abi/> (дата звернення: 13.12.2017)
19. Bobilewicz G. «Книга художника» как интермедийный дискурс // Poznańskie Studia Slawistyczne. 2. Poznań: AdamMickiewiczUniversityPress, 2012. P. 41-69.
20. Bodman S. Artists' Books: Creative Production and Marketing. Bristol: Impact Press, 2007. 67 p.
21. Castleman R. A Century of Artists Books. – New York, 1994. 264 p.
22. Drucker J. The Century of Artists' Books. New York: Granary Books. Jan 1, 2004. Art. 377 p.
23. Gibbons A. Multimodality, Cognition, and Experimental Literature. London and New York: Taylor and Francis Group, 2012. 274 p.
24. Klima S. Artists Books: A Critical Survey of the Literature. – New York: Granary Books, 1998. 109 p.
25. Rajewsky I. O. Intermedialität. Tübingen; Basel; Frenske, 2002. 216 s.
26. Smith K. A. Structure of the Visual Book : Book 95. The Expanded Fourth Edition, second printing. New York, 2005. 432 p.
27. Smith K. A. The Book as Physical Object // A book of the book:some works and projections about the book and writing / edited by Jerome Rothenberg and Steven Clay. New York: Granary Book, 2000. P. 54-70.
28. Tannenbaum B. What is a book artist or an art book?// Milpedras. Tallerde Litografia. URL: <http://www.milpedras.com/en/noticias/53/what-is-a-book-artist-or-an-art-book/> (дата звернення: 13.12.2017)

Svitlana Pidopryhora. Artbook in the space of literature: artistic peculiarities.

Introduction The total visualization of the everyday life of the human of the 20th and the beginning of the 21st century is reflected in the artistic sphere, in particular in the art of word – literature. The verbal text is actively filled with visual images, intermediality, as an artistic synthesis in literature, acquires peculiar, hybrid forms. Given the fact that Ukrainian writers, trying to make printed products competitive in the information society, are turning to the synthesis of arts, examination of the artistic features of artbook is appropriate and relevant.

Understanding the artistic specificity of artbook is connected with the artistic phenomenon of the «book of the artist» (artist's book). The complexity of the delineation of definition lies in the fact that among other definitions of the «artist's book» there is also the «art book». The problem of determining the genre of artbook needs to be worked out in a literary perspective.

Purpose The purpose of the article is to explore the specific features of artbook as an experimental phenomenon not only in the modern artistic process, but also in literary.

Methods. The study focuses on the scientific works dedicated to the study of the «artist's book» / artbook; the problems of intermediality and multimodality (A. Gibson, S. Matsenko, A. Pokulevskaya, I. Rajewski). The formation of an artistic product as a multi-coded system is considered in the aspect of semiotic research (U. Eko, Yu. Lotman).

Results. It is necessary to distinguish the «artist's book» related to the field of visual arts and books belonging to the space of literature. It seems appropriate to use the notion of «artbook» to such books that represent the syncretic literary genre, where there is an equal relationship between text and image.

Originality. In the course of the study, an attempt to define the artbook as a literary genre is made. Thus, the artbook – is a literary and artistic work that preserves the form of a traditional book; represents a syncretic genre of experimental prose, in which the intermedial connection between verbal and visual components in the format of media combinations is actualized, and multimodality becomes a key feature that allows us to combine the specifics of the book for reading and "book for the eyes".

Conclusion. Among the further perspectives of the study is an analysis of genre and stylistic peculiarities of Ukrainian artbooks – «Vilkhova krov» by M. Babak, «Underwor(l)d» by Yu. Izdryk, «Moroky» by O. Mykhed.

Key words: artist's book, art book, intermediality, multimodality, genre, visual component, verbal component, media combination, experimental prose, fine art, artistic synthesis.

УДК 821.161.2-1-913

Володимир Погребенник

ФОЛЬКЛОРИЗМ УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕРНОЇ ПОЕЗІЇ ПОЧАТКУ ХХ СТ. (творчість М. Філянського, М. Жука, О. Кобця і М. Коваленка)

Досліджено характерні особливості зв'язку поезії українських модерністів М. Філянського, М. Жука, О. Кобця й М. Коваленка з фольклором. Проаналізовано специфіку його естетичної асиміляції відповідно до творчої манери митців, їх індивідуальні внески у творення вищої літературної культури рецепції фольклорних джерел, рівні літературного фольклоризму й особливості індивідуальної авторської інтерпретації фольклорного світу.

Ключові слова: лірика, традиція, фольклоризм, нефольклоризм, трансформація, мотто, фольклорний образ, символ, фольклорні жанри, індивідуалізація.